

Styrelsen informerar

- Seminarium i Västerås med fokus på kemikalier den 5 februari 2015. **Läs mer**
- Vårmötet på Clarion Arlanda den 24-26 mars 2015 med temat "Ramar för arbetet med förorenade områden - miljömål, politik, lagstiftning, samverkan och nya tekniker". **Anmäl dig här**
- Seminarium om sustainability i samarbete med Nicole 27-28 maj 2015.
- Fler än 500 kollegor i branschen finns med i Renare Marks grupp på LinkedIn, **gå med du också!**

/MALIN NORIN, ORDFÖRANDE

Nätverket Renare Marks nyhetsbrev distribueras till samtliga medlemmar i nätverket via e-post. Nätverket är öppet för alla intresserade. Enskilt medlemskap kan tecknas av alla, för företag finns korporativt medlemskap. Mer information finns på nätverkets hemsida eller kan fås genom att skicka e-post till nätverket. Bidrag till Nyhetsbrevet tas gärna emot.

REDAKTION:

Nyhetsbrev:

Ulrika Larson, 0708-473 475

ulrika.larson@empirikon.se

Johanna Svederud, 070-721 02 89

johanna.svederud@liljemark.net

Hemsida:

Peter Harms-Ringdahl, 072-5234340

peter.harms-ringdahl@empirikon.se

ANSVARIG UTGIVARE:

Ordförande

Malin Norin, 031-771 50 55

malin.norin@ncc.se

Nätverket Renare Mark

c/o Ekorola AB

Fabriksgatan 23

891 33 Örnsköldsvik

GOD JUL OCH GOTT NYTT ÅR!

Nu när julen står för dörren kan vi blicka tillbaka på ett år med många intressanta och trevliga möten i Nätverket Renare Mark. Vi har förkovrat oss i teman som cocktaileffekter, skydd av markmiljö och förorenade byggnader. Utöver det så har vi även haft ett mycket lyckat NORDROCS på Clarion Sign i Stockholm tillsammans med våra nordiska kollegor.

I de regionala avdelningarna har det under året sprudlat av aktivitet. Bland annat studiebesök, stadsvandringar, seminarier med quiz och temakvällar.

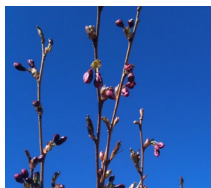
Inom nätverket pågår nu planeringen för fullt inför 2015 då vårmötet återigen uppstår i sina fulla prakt med två dagars seminarium, bankettmiddag och utställning. **Anmäl dig till vårmötet redan nu!**

Vi kan också se fram emot ett **seminarium med fokus på kemikalier** den 5 februari på Aros kongress i Västerås samt ett **seminarium med temat hållbarhet** den 27-28 maj i Malmö.

Vi hälsar också Johanna Svederud välkommen som koordinator 2015!

Stort tack för i år! Vi ses nästa år, till dess önskar vi er en riktigt God Jul och ett Gott Nytt År!

Nu har vi öppnat anmälningssidan för vårmötet 2015

Vårmötet, som är en av årets höjdpunkter i branschen, går av stapeln nästa år. Nu har vi öppnat anmälningssidan! Där kan du läsa mer om programmet och studiebesöket som anordnas dagen före vårmötet.

Anmäl dig före den 31 januari så deltar du till en lägre avgift. **Läs mer**

Seminarium med fokus på kemikalier den 5 februari 2015

Välkomna till en heldag med fokus på ämnesgrupperna PAH, Klorerade alifater och TBT. Vi får bland annat svar på varför vi borde analysera för mer än PAH-16, hur klorerade alifater beter sig i marken, exempel på ekotoxikologiska tester för TBT och mätningar av TBT-halter på båtskrov.

Obs sista anmälningssida är den 14 januari. Läs mer

Nyheter från Renare Marks avdelningar

Renare Mark Region syd

Under hösten arrangerades ett studiebesök vid Vinninge Grustäkt. Studiebesöket planeras följas upp med ett seminarium.

Renare Mark Region Öst

Den 15 december höll Renare Mark Öst en temakväll om lakförsök. Mer om detta kommer i nästa nyhetsbrev.

Renare Mark Region Väst

Tisdagen den 25/11 hölls en gemensam nätverksträff mellan Nätverket för Renare Mark Väst och IAH:s västra sektion. Ämnet för dagen gällde föreningar i berg med fokus på klorerade lösningsmedel. **Läs mer**

Renare Mark Region Mälardalen

Den 4 december 2014 arrangerade Renare Mark Mälardalen en workshop om riskvärderingar. Under förmiddagen hölls ett flertal korta föreläsningar med talare både från utförarsidan och från tillsynssidan. Föreläsningarna berörde ansvar och roller, riskbedömningar samt riskvärdering.

Vid seminariet deltog 45 personer. **Läs mer**

Renare Mark Region Norr

Region Norr inbjöd den 22 oktober till studiebesök på den pågående saneringen av Mariebergs fd sågverksområde utanför Kramfors. Ett 30-tal medlemmar tog chansen att under sakkunnig ledning från Jan Olofsson, Faveo, och Johan Nordbäck, Structor, få veta mer om åtgärderna för det nedlagda verksamheten vid Ångermanälven. Studiebesöket inramades av fika och lunch i Kramfors och sällskapet bussades ut till saneringsområdet. **Läs mer**

Renare Marks tematiska avdelning förorenade byggnader

Den tematiska avdelningen för förorenade byggnader arrangerade tillsammans med det nationella nätverket ett seminarium om förorenade byggnader den 2 december i Göteborg. **Läs mer**

Läs mer om vad som händer i de regionala avdelningar på

www.renaremark.se

Utlisning val till styrelse

Vill du engagera dig i Nätverket Renare Marks styrelse? 2015 behöver styrelsen ett par nya ledamöter. Dessa utses på nätverkets årsmöte som hålls 25 mars i samband med Vårsmötet på Clarion Arlanda.

Valberedningen strävar efter att styrelsen ska representera hela nätverket och bestå av medlemmar från olika delar av branschen.

Läs mer om styrelsens uppgifter på **nätverkets hemsida**

Om du är intresserad av att vara med i styrelsen, anmäl ditt intresse till valberedningen genom en e-post till Åsa Axheden på asa.axheden@lansstyrelsen.se senast 31 januari.

Åtgärdsportalen

Utvecklingen av nya åtgärdstekniker för förorenade områden går snabbt.

Nya projekt genomförs och mer kunskap erhålls. Svenska Geotekniska Föreningen (SGF) håller just nu på att utveckla Åtgärdsportalen för att på ett informativt sätt beskriva tillgängliga efterbehandlingsmetoder för förorenade områden och resultaten från projekt där de använts.

Syftet är att genom ökad kunskap stimulera intresset för andra åtgärdstekniker än konventionella gräv- och schaktmetoder. Därigenom är förhoppningen att Åtgärdsportalen på sikt ska bidra till ökad hållbarhet och teknikutveckling i det svenska efterbehandlingsarbetet.

Sidan kommer att vara tillgänglig för allmänheten och målsättningen är att den ska vara färdigställd i slutet av januari 2015. Mer info finns på

www.atgardsportalen.se

Studiebesök Vinninge i syd

Temakväll i väst

Webinarium i norr

Femkamp i mälardalen

Om arsenikförorenad jord i öst

Ny koordinator för Nätverket Renare Mark

Johanna Svederud heter jag, och jag har fått det stora förtroendet att ta över som koordinator för Renare Mark efter årsskiftet. Jag har under de senaste åren haft möjlighet att gå på ett antal av Renare Marks seminarier och vårmöten, och har uppskattat både chansen att mingla med branschkollegor och att få nya kunskaper inom intressanta områden. Jag ser därför fram mot att vara med och utveckla det fortsatta arbetet inom Renare Mark.

En del av er har kanske sett att jag har tjuvstartat under hösten genom att gå dubbelt med nuvarande koordinator Ulrika Larson. Detta kommer jag att fortsätta

med under början av nästa år. Därefter ska jag göra mitt yttersta för att utföra koordinatortjänsten med lika stor entusiasm och målmedvetenhet som Ulrika har visat på.

En kort bakgrund om mig: Sedan min examen 2009 har jag arbetat som miljökonsult, och sedan sommaren 2013 jobbar jag på Liljemark Consulting. Mitt fokus ligger inom förorenade områden, och jag har spenderat många dagar i fält bland grävmaskiner och borrhandvagnar. Så här års sitter jag dock gärna inne med en kopp kaffe och filar på rapporter inom olika skeden i utredningar av förorenat områden.

Jag ser fram mot att träffa er alla under det kommande årets seminarier och vårmöte, via vår hemsida och så klart i intressanta diskussioner på Facebook och LinkedIn.

Hälsningar Johanna

Stort tack!

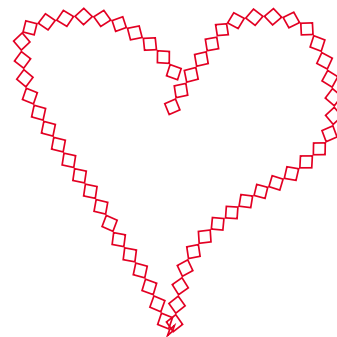
Stort tack för de tre fantastiska år som jag har haft förmånen att vara koordinator för Nätverket Renare Mark. Det har varit så roligt och givande att träffa er alla på de aktiviteter som har ordnats inom nätverket under åren.

Johanna Svederud på Liljemarks Consulting tar nu över stafettpippen som koordinator.

Varmt välkommen Johanna!

Ulrika

ps. jag kommer att vara fortsatt engagerad i nätverket som vårmöteskoordinator nu i vår. Vi ses väl vid vårmötet på Arlanda den 25-26 mars 2015? ds

Är du student eller doktorand och vill delta vid Renare Marks Vårmöte på Clarion Hotel Arlanda?

15 studenter och doktorander har även i år möjlighet att få fri deltagaravgift vid Vårmötet inkl. middagen den 25 mars. Först till kvarn gäller. Logi och resa bekostas själv. Kontakta ulrika.larson@empirikon.se för mer information.

Läs mer om Vårmötet på Clarion Hotel Arlanda den 24-26 mars på www.renaremark.se

I samband med Vårmötet koras bästa examensarbetet 2014 av en jury utsedd av Nätverket Renare Mark. Känner du någon som har skrivit eller håller på att färdigställa bästa examensarbetet 2014? Eller är det kanske ditt arbete som är årets bästa? Kontakta då Johanna Svederud på johanna.svederud@liljemark.net om du har frågor eller vill lämna in ett bidrag till utlysningen. Sista dag att lämna in examensarbeten är den 1 februari 2015.

Skydd av markmiljö

Den 9 oktober arrangerade Nätverket Renare Mark ett seminarium om skydd av markmiljö på Strand Hotel i Visby. Pär-Erik Back, SGI, inledde dagen med att presenterade problematiken kring skydd av markmiljö inom förorenade områden. Markmiljö är för många ämnen styrande för Naturvårdsverkets riktvärden, och därmed är markmiljö ofta även styrande vid saneringar. Är det alltid relevant att ta hänsyn till markmiljö vid åtgärder, och vad säger Naturvårdsverkets vägledningsmaterial? Vad finns i pipelinen för det fortsatta arbetet?

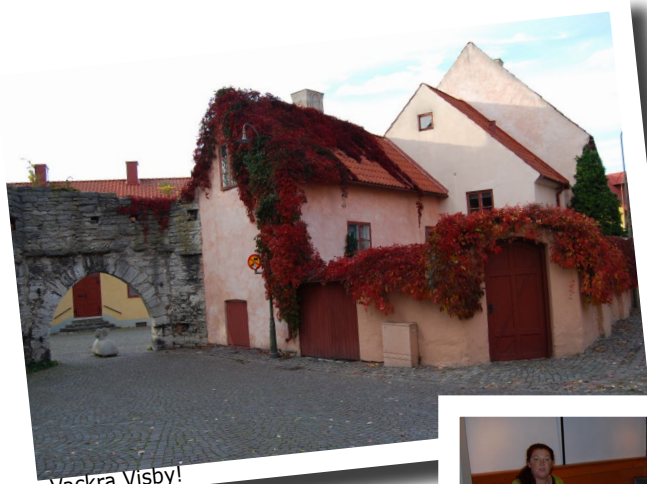
Efter introduktion gjordes en djupdykning inom ett antal metoder för och tillämpningar av platsspecifika riskbedömningar avseende markmiljö. Celia Jones från Kemakta berättade om hur platsspecifika ekologiska riskbedömningar kan göras genom TRIAD-metoden. Därefter gav Niklas Törneman, Sweco, en genomgång av hur markekosystem i fyllnadsmassor ser ut på olika djup, samt hur detta kan användas i en platsspecifik riskbedömning. Dan Berggren Kleja från SGI presenterade en metodik för bedömning av biotillgänglighet av PAH. Temat med PAH fortsatte sedan med Magnus Engwall från Örebro Universitet som presenterade en metodik för effektbaserade riskbedömningar genom kemiska analyser i kombination med analys av biologiska effekter.

Efter god och trevlig lunch fick vi ytterligare exempel på metodiker för platsspecifika riskbedömningar, då Jurate Kumpiene från Luleå Tekniska Universitet presenterade ett Excelverktyg för beräkning av platsspecifika riktvärden för metaller.

Yevheniya Volchko från Chalmers höll därefter ett föredrag om bedömning av markkvalitet och hur markkvalitet påverkas av hur saneringsåtgärden utformas. Nadja Lundgren och Anna Fröberg-Flerlage från Tyréns avslutade dagens föredrag med ett praktiskt exempel på hur riskbedömningar avseende markmiljö kan göras i exploateringsprojekt. I projektet Annedal utfördes ekotoxikologiska tester i syfte att utreda metallföroreningars påverkan på markekosystem samt om massorna ur markmiljösynpunkt var lämpliga att återanvändas inom projektet.

Eftermiddagen fortsatte med gruppdiskussioner, som mynnade ut i en paneldebatt baserad på frågor från gruppdiskussionerna. Panelen utgjordes av representanter från SGI, SGU, Trafikverket samt Örebro Universitet och Kemakta. En gemensam nämnare för frågor till panelen var ett behov av stöd och vägledning vid frågor gällande markmiljö. Bland annat diskuterades om markmiljö kan värderas olika inom olika områden, vilka tidsperspektiv som är relevanta samt vilka analysmetoder som är kommersiellt tillgängliga och om det finns en acceptans från myndigheter gällande dessa. Avslutningsvis ställde moderator Dan Berggren Kleja frågan: Vems ansvar är det att vi kommer vidare i dessa frågor? Myndigheter? Beställare? Forskare eller konsulter? Det är allas ansvar att jobba på att vi kommer framåt!

/Johanna Svederud, Liljemark Consulting/ tillträdande koordinator för Nätverket Renare Mark

Vackra Visby!

Mattias Vejlers välkomnade alla till Visby

Dagen rymde många bra diskussioner

Dagen avslutades med en paneldebatt

80 personer var på plats för att lyssna till föredrag samt diskutera problematiken med förorenade byggnader. Foton: Ulrika Larson

Workshop förorenade byggnader

Den 2 december anordnade Nätverket Renare Mark ett seminarium och en workshop om förorenade byggnader. Seminariet hölls på Scandic Crown, i Göteborg. Under förmiddagen lyssnade vi till föredrag som grundade sig i fem olika synvinklar; tillsynsmyndighetens, miljökonsultens, avfallsmottagarens samt entreprenörens och byggherrens. Den andra hälften av dagen användes till workshop med fokus på rivningsavfall och användning av AMA-koder vid upphandlingar av rivningsentreprenader.

Föredragen inleddes av Uffe Schultz, Länsstyrelsen i Västra Götaland, som gav exempel på tre genomförda projekt med gott resultat samt bra kommunikation mellan tillsynsmyndigheten, entreprenör och miljökontrollant. Martijn van Praagh från Sweco presenterade därefter ett SBUF projekt gällande lakteter av betong. Projektet visade att förorenad betong till stor utsträckning kan återanvändas om ytskiktet avlägsnas.

Därefter presenterades tre praktiska exempel på rivningsinventeringar av Kristina Hargelius från Atkins Sverige, Malin Ekåsen från Golder Associates AB samt Anna Landfors Limdal från WSP.

Därefter flyttades fokus till entreprenören och byggherren genom Lotta Zachariasson från AF Decom och Tomas Tornéus från Derome. Föredraget behandlade vad en material- och rivningsinventering bör omfatta för att den ska vara kalkylerbar för rivningsentreprenören. Förmiddagens pass avslutades med en presentation från Oskar Åsberg, Svensk Freonåtervinning, som berättade om vilka alternativ som finns för omhändertagande av freonhaltigt byggmaterial och isolering.

Efter en god lunch presenterades teman för eftermiddagens workshops, Rivningsavfall och AMA, därefter delades deltagarna in i grupper. Diskussionerna utgick från fyra frågor per tema, och i slutet av dagen presenterade varje grupp sina

Seminariet avslutades att resultaten från gruppdiskussionerna redovisades.

viktigaste punkter. Gemensamt för samtliga grupper var att det finns stort utrymme för förbättringar både gällande hantering av rivningsavfall och användning av AMA. Gällande rivningsavfall, finns en önskan om ytterligare vägledning från Naturvårdsverket, Boverket samt länsstyrelser och kommuner, samt att det blir tydligare vilken av dessa instanser som äger frågan. Det framkom även tydligt att kommunikation mellan samtliga parter är av stor vikt och att det i dagsläget finns behov av att få konsensus kring begrepp. Gällande AMA var de flesta ense om att kvalitén på rivningsupphandlingar skulle förbättras om AMA-koder användes i en större utsträckning. Det är dock viktigt att även öka kvalitén på inventeringar och bättre anpassa dessa till att användas i upphandlingar. En sammanställning av diskussionerna finns på Renare Marks hemsida.

**/Johanna Svederud
Liljemark Consulting och
tillträdande koordinator NRM**

En kväll med temat föroeningar i berg

Tisdagen den 25/11 hölls en gemensam nätverksträff mellan Nätverket för Renare Mark Väst och IAH:s västra sektion. Ämnet för dagen gällde föroeningar i berg med fokus på klorerade lösningsmedel.

Träffen ägde rum på restaurang och konferensbåten SS Marieholm intill Göteborgsoperan. Träffen hade 90 deltagare (fullsatt) där 54 st var anmälda via Renare mark. Intresset tyder på behov av samverkan mellan olika teknikdiscipliner. Förhoppningsvis kan fler gemensamma träffar arrangeras framöver.

Hanna Hartman och Niklas Blomquist hälsade välkomna och presenterade i korta drag verksamheten inom respektive nätverk.

Ulf Sundqvist (Ecologite Mark och Bygg) presenterade huvuddragen i Naturvårdsverkets rapport "Undersökning av föroeningar i berggrund". Han belyste vikten av god kunskap om borrhålshydraulik innan provtagning samt försegling av provpunkter efter provtagning för att förhindra fortsatt/ökad föroenings spridning och att man bör vara restriktiv med borrning då det kan innebära ökad risk för föroenings spridning.

Fredric Engelke (Structor Miljö) redovisade övergripande fallstudie för Kvarteret Renen i Varberg. En äldre industrifastighet där hantering av trikloretylen och läckage från en slambassäng medfört att stora delar av berggrunden och grundvattnet i centrala Varberg är kraftigt förorenat av klorerade lösningsmedel. Structor har tillsammans med Geosigma utfört undersökningar i området och utarbetat riktlinjer för grundläggning av byggnader på berg då det finns risk för att ångor tränger in i fastigheter. Kommunen har ansökt om medel från Naturvårdsverket för sanering (90 Mkr) i form av urschaktning i jord och termisk in-situ behandling av berggrunden. Trafikverket planerar att inom ett par års sikt bygga en järnvägstunnel nära det förorenade området och det är tveksamt om saneringen ska hinna vara klar till dess.

Rune Nordqvist (Geosigma) höll ett föredrag om undersökningsaspekter i berg med erfarenheter från Kvarteret Renen i Varberg. En fullständig karakterisering av föroenings spridning i berg är inte möjligt. Rimlig målsättning bör vara 1) identifiera var föroeningen trängt in i berget 2) hitta källa och uppskatta massflöde från platsen. Vid undersökningsborrning bör föroeningsdetektering ske under borrning via gas/vatten/borrkax. En viktig aspekt är att särskilja vilka sprickor som är vattenförande från hydrauliskt inaktiva sprickor. En sammanvägd tolkning av borrhålskartering och hydrauliska tester utgör grund för upprättande av en hydrostrukturmodell.

I Varberg detekterades höga halter ned till ca 15 meters djup i bergmassan. Föroeningen bedöms via diffusion ha trängt in i bergmatris och hydrauliskt inaktiva sprickor.

Andreas Sellstedt (Miljöförvaltningen Varbergs kommun) presenterade erfarenheter ifrån tillsynsmyndighetens perspektiv. I Varberg har man infört restriktionsområde inom vilket vissa restriktioner gäller bla för etablering av energibrunnar i berg. I vissa områden råder förbud mot sådana anläggningar. Man tillämnar även en vägledning om hur ny- och ombyggnation av bostäder och lokaler ska ske i områden med förorenat berggrundsvatten utifrån förekommande miljö- och hälsorisker.

Antecknat av Niklas Blomquist

Studiebesök vid Mariebergs fd sågverksområde

Region Norr inbjöd den 22 oktober till studiebesök på den pågående saneringen av Mariebergs fd sågverksområde utanför Kramfors. Ett 30-tal medlemmar tog chansen att under sakkunnig ledning från Jan Olofsson, Faveo, och Johan Nordbäck, Structor, få veta mer om åtgärderna för det nedlagda verksamheten vid Ångermanälven.

Under sågens sista 30 år före nedläggningen 1970 nyttjades träskyddsmedel som medförde omfattande förorening av bland annat dioxin.

Huvudmannen SGU har upphandlat de nu pågående åtgärderna som två skilda entreprenader, schakt och transport som utförs av Håkans Entreprenad AB respektive omhändertagande av massor som utförs av SAKAB AB. För projektering har Faveo Projektledning AB svarat. Tidigare undersökningar, utredningar och vissa förarbeten har utförts med Kramfors kommun som huvudman.

Studiebesöket inramades av fika och lunch i Kramfors och sällskapet busades ut till saneringsområdet.

/Gustaf Sjölund, Däva Deponi och Avfallscenter

Jan Olofsson från Faveo berättar om saneringsåtgärderna inom Mariebergs fd sågverksområde, här på delområdet Campingen. Närheten till Ångermanälven och fritidsboende ställer särskilda krav på utförandet.

Workshop riskvärderingar

Lars Rosén om Naturvårdsverkets EBH-utvärdering

Den 4 december 2014 arrangerade Renare Mark Mälardalen en workshop om riskvärderingar. Under förmiddagen hölls ett flertal korta föreläsningar med talare både från utförsidan och från tillsynssidan. Föreläsningarna berörde ansvar och roller, riskbedömningar samt riskvärdering.

På eftermiddagen skedde diskussion i grupper och under ledning av studenter från Innovatörsprogrammet på Mälardalens högskola. Några av frågeställningarna som diskuterades var "Värdering av riskerna med att lämna kvar föroreningar?" "Värdering av lagkrav, åtgärds mål, miljömål och andra regleringar?" samt "Handläggning och roller i processen".

Vid seminariet deltog 45 personer och en klar majoritet var enligt utvärderingarna nöjda med föreläsningar och diskussioner.

/Anna Krüger, Västerås Stad

NICOLE

Network for Industrially Contaminated Land in Europe

Utlysning Nicole Technology awards, sista dag 20 mars 2015, [läs mer](http://www.nicole.org)

Mer information finns på www.nicole.org

Bästa exjobb 2014

I utlysningen för Bästa exjobb söker nu Nätverket Renare Mark slutförda examensarbeten från 2014.

Bidragen kan inlämnas av institution, företag eller författarna själva. Inlämnade bidrag kommer att utvärderas av Nätverkets priskommitté som består av ca 5 representanter från branschen, varav minst en från styrelsen.

Vinnaren erhåller en prissumma på 15 000 kr samt inbjudan att presentera sitt examensarbete vid Nätverkets Vårmöte 2015. Även konferensavgift, resa och boende för Vårmötet betalas av Renare Mark.

Examensarbetet skall ha direkt koppling till förorenade områden/ efterbehandling och belysa området ur ett naturvetenskapligt, tekniskt, ekonomiskt, socialt eller juridiskt perspektiv.

Skicka examensarbetet i digitalt format till nätverkets koordinator, johanna.svederud@liljemark.net, senast den 1 februari 2015. Märk meddelandet "Bästa Exjobb 2014"

För frågor går det även bra att kontakta Johanna Svederud, 070-721 02 89.

2014 i bilder

Förorenade byggnader på tapeten i Uppsala i februari 2014

Vårmötet hölls i Jönköping. Temat för mötet var hållbar stadsplanering.

Paneldebatt med tema skydd av markmiljö vid seminariet i Visby i oktober.

Seminarium om giftfri miljö och coctail effekter i Umeå i maj

Festlig middag på Vasa museet i september när NORDROCS arrangerades i Stockholm.

Årets sista möte, workshop om förorenade byggnader, ordnades i december i Göteborg

Det händer i nätverket

- Seminarium med fokus på kemikalier den 5 februari 2015 på Aros i Västerås.
- Vårmöte 24-26 mars med temat "Ramar för arbetet med förorenade områden - miljömål, politik, lagstiftning, samverkan och nya tekniker"
- Seminarium med temat hållbarhet i samarbete med Nicole 27-28 maj.

Det händer i branschen

- Förorenade områden Riskbedömning, provtagning och masshantering, SIPU 13-14 januari 2015
- Riskvärdering – Verktuget SAM-LA för förorenade områden -SGI kurs 3 februari i Stockholm
- Aquaconsoil 9-15 juni i Köpenhamn
- Nicole: Unconventional pollutants 24-26 juni i Manchester

Läs mer om vad som händer i branschen på www.renaremark.se